De geschiedenis van Suriname

Hetty Paërl

bron
Hetty Paërl, *De geschiedenis van Suriname*. SUA, Amsterdam 1975

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/paer003gesc01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

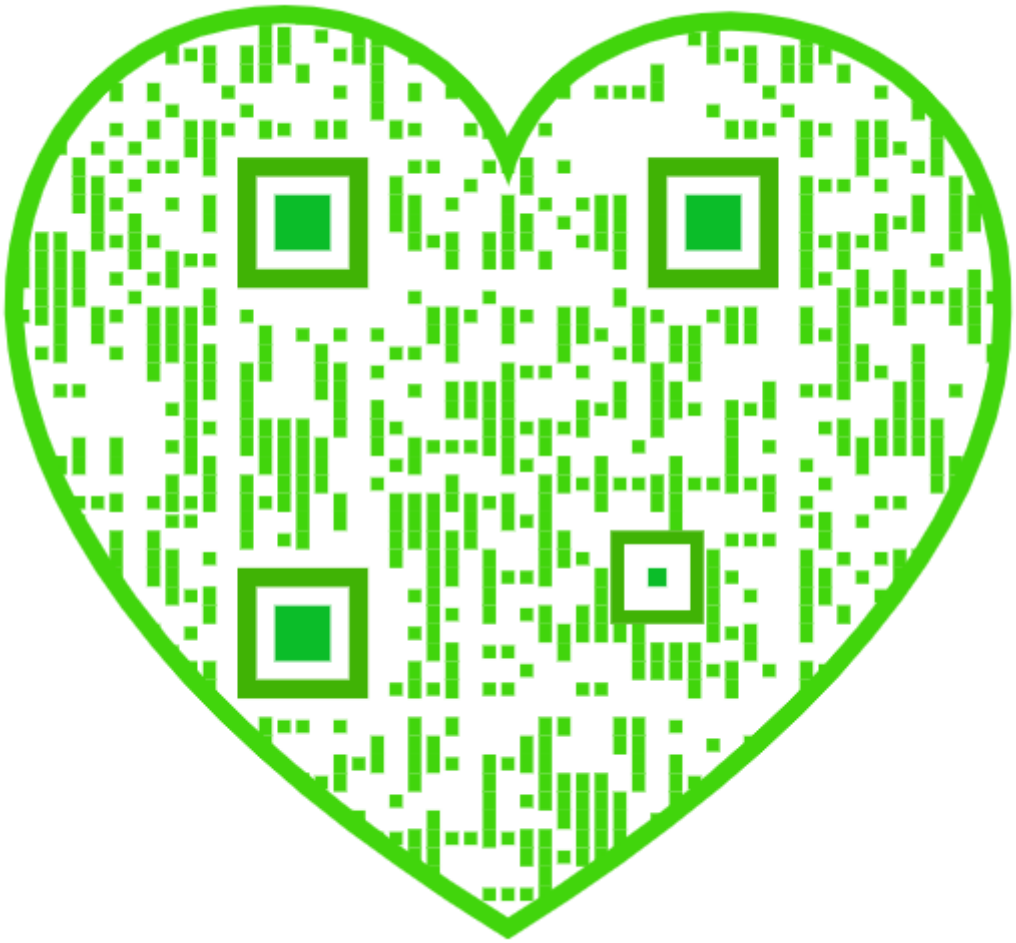

[Voorwoord]

Dit boekje bevat de geschiedenis van 3 eeuwen strijd van het Surinaamse volk tegen de onderdrukking van buitenlandse overheersing:

- vanaf de moedige strijd van de Indianen met hun primitieve wapenen tegen de invallende Spanjaarden
- tot de hedendaagse massale stakingen tegen de uitbuiting van de buitenlandse monopolies.

De strip eindigt enkele maanden vóór 25 nov. 1975, de datum, waarop de staatkundige onafhankelijkheid van Suriname is vastgesteld.

Hoewel er in deze strip naar gestreefd is, een volledig overzicht van de Surinaamse geschiedenis te geven, was het uiteraard niet mogelijk alle details te beschrijven en uit te beelden; steeds is de hoofdlijn aangehouden. Met name van de jongste geschiedenis zijn niet alle politieke ontwikkelingen en stromingen in detail weergegeven. Pas na verloop van jaren zal blijken, welke gebeurtenissen van blijvende en ingrijpende invloed zullen zijn bij de uiteindelijke bevrijding van Suriname van iedere vorm van uitbuiting en onderdrukking.

Het is nu reeds duidelijk, dat de grote stakingen van '69, '71 en '73 van historische betekenis zijn.

Wie zich diepgaand op de hoogte wil stellen van de geschiedenis van Suriname, leze het onvergetelijke boek ‘WIJ SLAVEN VAN SURINAME’ van de grote Surinaamse schrijver Anton de Kom, die de noden van zijn volk zo goed kende en zich tot de dood heeft ingezet voor zijn volk.

Achterin het boek is een literatuurlijst opgenomen.

Deze strip is eerder verschenen in het Suriname-bulletin. De tekeningen zijn deels geïnspireerd op historische afbeeldingen.

De strijd van de indianen

Vóór de inval van de europese kolonisten werd Guyana alleen bewoond door Indianen. Er waren verschillende stammen: Caraiben, Arowakken, Trio's. Zij hadden een aangeboren gevoel voor rechtvaardigheid en eerlijkheid. Zij leefden in dorpen langs de rivieren. Met hun snelle koralen voeren de mannen de rivieren af om vis te vangen. Hun kennis van de sterren hielp hen de weg te vinden in het oerwoud bij de jacht. De vrouwen verzorgden de kleine akkers, waar zij o.a. cassave kweekten. Van aardewerk maakten zij potten en schalen.

In 1492 ontdekte Columbus Amerika en hij bracht uit het nieuwe land verhalen mee over een onmetelijke rijkdom, die daar te vinden zou zijn. Een sprookjesachtig goudland: El Dorado lokte zeerovers en avonturiers. In 1499 landden de Spanjaarden Alonzo de Ojeda en Juan de la Coasa aan de kust van Guyana. Er gingen geruchten, dat er in het binnenland een meer was, genaamd Parima, waarvan de oevers waren bedekt met stofgoud.

Er werd geen stofgoud gevonden, maar de geruchten bleven vreemde kapers lokken. In 1594 nam Domingo de Vera Guyana plechtig in beslag voor Spanje. Aanvoerders en soldaten knielden neer voor een kruis. Domingo de Vera nam een kop vol water en dronk die uit, hij nam een tweede en stortte die op de grond. Daarna trok hij zijn zwaard en sneed het gras rondom hem af en ook enige boomtakken, zeggende: In naam van God neem ik bezit van dit land voor Zijne Majesteit Don Philips.

Toen zij aan de kust geen goud vonden, dachten de veroveraars, dat de Indianen het goud in het binnenland verborgen hielden. Met wapens en bloedhonden joegen zij hen na en vielen hun dorpen binnen. Waar zij tegenstand ontmoetten, hakten zij meedogenloos op de Indianen in, mishandelden hen, sloten hen in ketenen en probeerden hen tot slavernij te dwingen. Verbitterd stelden de Indianen zich te weer.

Met kracht verdreven de Indianen de spaanse veroveraars. In de eerste tientallen jaren van de 17e eeuw wisten zij hun kust te verdedigen tegen de wrede pogingen tot kolonisatie van Fransen, Hollanders en Zeeuwen. In 1655 landde de Engelsman Lord Willoughby in Suriname. Hij deed zich voor als een koopman en werd daarom door de Indianen vriendelijk ontvangen. Maar het bedrog kwam al gauw uit. De Indianen werden opgejaagd en vermoord. Zij, die door de Engelsen gevangen werden genomen, werden geprest tot slavernij. Sterke forten moesten de Engelsen bouwen tegen de heftige weerstand van de Indianen. En ook moesten zij slaven halen uit Afrika, omdat de Indianen zich tot het uiterste verzetten tegen de slavernij De Indiaanse en negerslaven werden gedwongen suiker en tabaksplantages voor de Engelsen aan te leggen. Vele slaven stierven door de onmenselijk zware arbeid en mishandeling. De vrije Indianen, die zich terugtrokken in het binnenland, werden door de blanken bedreigd met invallen, onbekende ziektes waartegen zij geen weerstand hadden en de sterke drank, die de blanken invoerden.

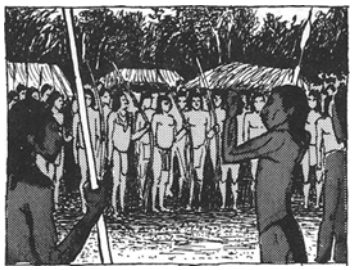

In 1667 veroverde de Zeeuw Abraham Crijnssen Suriname op de Engelsen. In ruil hiervoor kreeg Engeland het latere New York. Voor de Indianen bracht de ruil nog grotere onderdrukking. Heldhaftig was de strijd, die zij tegen de nieuwe overheersers voerden. Zij gingen over tot grootscheepse organisatie van het verzet. Boodschappers werden naar de dorpen gestuurd. Van heinde en verre kwamen de strijdbare mannen. Zo werden 9000 krijgers verzameld en onder leiding van de dappere Kaykoesie vielen zij in 1678 het plantagegebied van 4 zijden aan. De planters moesten bescherming zoeken op Ford Zeelandia. In allerijl werd aan Nederland om hulptroepen gevraagd, maar ondanks deze versterking bleven de aanvallen van de Indianen voortduren. Om de geroofde gebieden daartegen te beschermen, moesten de kolonialisten een vriendschapsverdrag sluiten met de Indianen en beloven hen verder met rust te laten. Dapper hebben de Indianen gevochten voor hun vrijheid, maar de prijs was hoog. Uitgedund door de moordpartijen van de veroveraars trokken zij zich terug in het binnenland, beroofd van ontplooiingskansen.

De slavenhandel

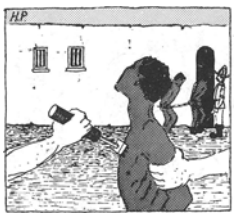

De priester De Las Casas, die de massamoorden op de Indianen aanklaagde, stelde voor om Afrikanen naar Amerika te halen, omdat zij beter opgewassen zouden zijn tegen de zware plantagearbeid. De slaven werden gehaald van de westkust van Afrika, o.a. Angola, Dahomey, Goudkust. Zij werden geroofd bij nachtelijke aanvallen op de kustdorpen, maar dit leidde tot verzet van de bevolking en schade voor de goudhandel. De Europeanen gingen nu stammenoorlogen ontketenen en aanwakkeren door wapens te leveren aan afrikaanse stammen, die elkaar vijandig waren. De krijgsgevangenen werden als slaven geruild, tegen europese goederen. Vóór zij op de slavenmarkt kwamen, werden de slaven ingesmeerd met olie, opdat zij er zo goed mogelijk uitzagen. Waren zij verkocht, dan kregen zij met een gloeiend ijzer de naam van de maatschappij op de borst geschroeid. De slaven werden daarna in forten opgesloten, vanwaar zij naar de schepen werden gevoerd. In het benauwde ruim van de schepen werden zij geketend als haringen in een ton opeengepakt. De mannen gescheiden van de vrouwen. Ziektes braken uit, vuil hoopte zich op. De voeding was slecht. Als tijdens de maandenlange reis soms schipbreuk werd geleden, was er in het afgesloten ruim geen enkele kans op redding. Wanhopig verzet brak uit onder de ongewapende slaven tegen het zwaar gewapende scheepsvolk. Verzet met de dood als enige uitkomst.

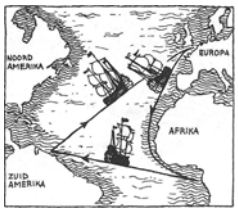

Uit deze menselijke ellende kwam Europa tot bloei. In 1621 werd de West-Indische Compagnie opgericht. Er werden driehoeksreizen gemaakt van Europa met textiel, ijzerwaren, wapens, snuisterijen naar Afrika, waar deze goederen geruild werden voor slaven, bestemd voor Amerika. Schepen vol suiker, koffie, cacao kwamen tenslotte van de plantages uit. Amerika naar Europa. Curaçao werd de grootste centrale slavenmarkt van Amerika. Bij de slaventransporten werd een sterfte van 15 procent als normaal beschouwd, daaronder werd de lading niet verzekerd. De scheepsbouw ontwikkelde zich. Een machtsstrijd om de koloniën ontbrandde tussen Spanje, Portugal, Nederland, Engeland. In deze strijd veroverde Piet Heyn in 1628 de zilvervloot op Spanje. Hierdoor groeide de macht van de West-Indische Compagnie aanzienlijk. Handel en wetenschap kwamen tot bloei over de rug van de slaven.

De slavernij

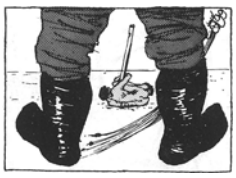

Na aankomst in Suriname werden de slaven met besmettelijke ziektes afgezonderd op het beruchte Braamspunt. Hier kwamen velen om. Volgens schattingen bereikte slechts 50 procent van de slaven levend de plantages. Vóór de verkoop werden de slaven wéér met olie ingesmeerd om een gezonde indruk te maken. De plantagehouder, die hen kocht, gaf hen het 2de brandmerk. De behandeling op de plantages was beestachtig. De slavenhutten waren benauwd, er werd honger geleden. Vrouwen werden gedwongen, na de zware dagtaak te voldoen aan de begeerte van de meester. Met de zweep werden de slaven opgejaagd tot onmenselijk zware arbeid. Bij de minste tekortkoming werd de ‘spaanse bok’ toegediend: beide handen van de slaaf werden samengebonden, dan wrong men de knieën erdoor en stak een stok tussen de samengebonden handen en opgetrokken knieën. De stok werd in de grond gestoken en daarna werd de slaaf gegeseld tot het vlees rauw was, eerst aan de ene kant en daarna aan de andere kant. Deze beestachtigheden gebeurden onder verwantwoordelijkheid van de nederlandse gouverneur in Suriname. De eerste van hen was Van Aerssen Van Sommelsdijck (1683-1688). Onder zijn bewind werd door het zwoegen en zweten van de slaven het aantal plantages uitgebreid van 50 tot 200 en steeg de suikerproduktie van 3 miljoen tot 7 miljoen amsterdamse ponden. Hij kwam om door muiterij van rasphuisboeven, die naar Suriname verbannen waren.

De planters leefden voortdurend in angst voor de Marrons. Dit waren slaven, die ondanks de bewaking van de plantages ontsnapten en zich in het oerwoud vestigden. Als zij gegrepen werden hing hen de verminking of de doodstraf door hanging of radbraking boven het hoofd. Toch nam hun aantal snel toe. Vanuit het oerwoud ondernamen zij moedige tochten om hun lotgenoten van de plantages te bevrijden. Door de kolonialisten werden hele expedities opgezet om de dorpen van de Marrons te vinden. Grote sommen geld stonden op het ontdekken van de Marrons en hun dorpen. Zij, die gevangen genomen werden weerstonden de gruwelijkste folteringen om hun vestigingen niet te verraden. Bij een expeditie in 1711 werd een dorp overvallen. Door de waakzaamheid van de Marrons lukte het de soldaten slechts de 2 vrouwen Flora en Séry met haar kind Patienta gevangen te nemen. Het kind werd Séry ruw afgenomen. De bende soldaten greep Séry, bond haar handen en voeten en begon haar te geselen tot zij half dood was. Maar Séry weigerde haar lotgenoten te verraden. Men begon haar met vuur en tangen te bewerken, maar Séry bléef weigeren. Flora was niet minder standvastig. Beiden werden uit wraak vermoord en onthalst. Zij leven voort in de nagedachtenis van allen, die strijden voor een Suriname, dat vrij is van uitbuiting en onderdrukking.

De strijd van de Marrons

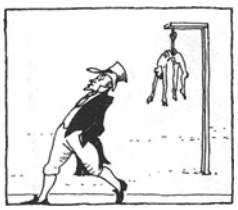

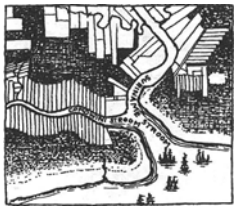

De krijgsgevangen Marrons werden door de justitie tot onmenselijk zware straffen veroordeeld: in 1730 werd de Marron Joosje met een ijzeren haak door zijn ribben aan de galg gehangen, zodat zijn hoofd en voeten naar de grond hingen. Toch gaf hij geen blijk van de ondraaglijke pijn, die hij leed. Toen hij gestorven was, werd zijn hoofd afgehakt en als afschrikwekkend voorbeeld op een paal tentoongesteld. Ook vrouwen werden op wrede wijze terechtgesteld. Dit bewind, dat zich intern alleen in stand kon houden door gewelddadige onderdrukking, werd in 1712 bedreigd door een aanval van de Fransen onder Cassard. Terwijl de kolonialisten ter verdediging naar de forten van Paramaribo trokken, vluchtten hun vrouwen en kinderen naar de bossen. De Marrons hadden een hoogstaande moraal, zij hebben zich niet gewroken op de vluchtelingen. De Hollanders konden de Fransen niet verslaan. De Fransen dreigden met het platbranden van alle plantages. Dit gevaar werd afgewend door de Hollanders door een schatting aan Cassard aan geld, goederen en.., slaven! De plantages waren veilig. De europese vrouwen en kinderen keerden ongedeerd terug uit de bossen. Aan velen was de terugweg gewezen door de Marrons. Maar de wreedheden jegens de slaven gingen onverminderd voort! De slavenhandel nam toe. Het aantal plantages steeg tot 400. In 1724 werd in Amsterdam de eerste koffie geveild, in 1735 de eerste katoen.

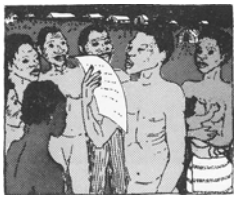

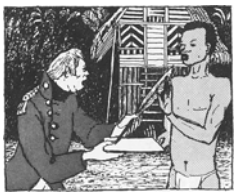

Steeds meer slaven ontvluchtten de plantages. Zij bouwden forten in de bossen en hadden een voorpostendienst, die de beweging van de Europeanen in het oog hield. Zij legden kostgronden aan voor hun eigen gebruik, maar maakten ook bij voorbaat akkers klaar om hun broeders en zusters te ontvangen, die zij bevrijdden bij hun aanvallen op de plantages. Hierbij verspreidden zij op de plantages pamfletten in het engels, waarin met kracht werd geschreven over de bevrijding van de slaven. De kolonialisten waren bang, dat de verschillende stammen zich aaneen zouden sluiten en voerden een verdeel- en heerstaktiek in. Onder gouverneur Mauricius (1742-1751) werd gepoogd verdragen te sluiten met sommige stammen van de Marrons, waarbij vrijheid beloofd werd als de Marrons de gevluchte slaven zouden uitleveren of de woonplaats van andere stammen zouden verraden. Met verontwaardiging wezen de Marrons deze voorstellen van de hand. Adoe, opperhoofd van de Saramaccaners, zei dat hij er niet aan dacht zijn broeders en zusters te verraden en Araby, leider van de Marrons ten westen van de Marowijne zei, dat als de gouverneur geen opstand wilde hebben, hij ervoor moest zorgen, dat de planters de slaven, die met hun zweet het onderhoud van de planters winnen, beter moesten behandelen.

Ondanks de vredesverdragen is de strijd van de Marrons gedurende de hele periode van slavernij voortgezet. De gevluchte slaven, die niet onder de vredesbepalingen vielen, verhevigden de aanvallen op de plantages. Gouverneur Nepveu (1770-1779), zag zich genoodzaakt de plantages tegen de aanvallen te beschermen door een ‘militair kordon’ aan te leggen, dit was een 94 km. lange ondoordringbare heg van doornen en glasscherven, waaraan militaire posten lagen, die onderling verbonden waren. Om de dorpen van de Marrons te vinden nam men slaven in dienst, de zg. Redi Moesoe's (rode mutsen). Men stelde hen de vrijheid in het vooruitzicht, als zij een aantal jaren dienst namen in de strijd tegen hun broeders, de Marrons (een vroegere vorm van surinamisering van het leger). Dit kon de kracht van de Marrons niet breken.

Onder leiding van de grote vrijheidsstrijders Bonni, Baron en Joli Coeur werd een goed getrainde krijgsmacht gevormd. Deze leiders kenden de slavernij in alle bitterheid. Joli Coeur zag als kind hoe zijn vader gegeseld werd, omdat hij in opstand kwam toen de meester zijn moeder kwam opeisen voor de nacht. Bonni's moeder was gevlucht, terwijl zij in verwachting was van een kind van de meester. Hij verwierp haar en dreigde haar met de zweep. Bonni werd in vrijheid geboren. Baron muntte uit door intelligentie. Zijn meester had hem leren lezen en schrijven, en nam hem mee naar Holland. Hij beloofde hem de vrijheid na terugkeer in Suriname, maar hij verbrak zijn belofte en verkocht Baron aan een vriend. Deze liet hem een ‘spaanse bok’ toedienen om zijn opstandigheid te breken. Baron vluchtte en werd één van de voornaamste aanvoerders van de Marrons.

Hij richtte een fort op; ‘Boekoe’ - ‘Tot stof vervallen’ -. Zijn mannen zouden liever tot stof vervallen dan zich aan de blanken over te geven. Het fort was omringd door moeras en gebouwd van 3-mans hoge palissaden. Achter de schietgaten waren kleine kanonnen en draaibussen. Aan een gele standaard woei een vlag met zwarte poema.

Een koloniale troepenmacht viel Boekoe aan, maar leed een nederlaag. Uit Paramaribo kwam nu een leger versterkt met 200 Redi Moesoe's aangerukt. Zij lieten takkebossen zinken om over het moeras te komen. Velen kwamen daarbij om het leven. Boekoe bleef onneembaar. De koloniale troepen kregen gebrek aan levensmiddelen en wilden het beleg al opheffen, toen bij toeval het geheime pad door het moeras ontdekt werd. De Europeanen veroverden Boekoe en hielden een verschrikkelijk bloedbad. Baron en Bonni verzamelden opnieuw hun troepen, bouwden een nieuw kamp en gingen met succes over tot een aanval op de plantages Suynigheyt, Pérou en l'Espérance. In 1772 deed een koloniaal leger van 800 man opnieuw een aanval op de Marrons, nu op het welvarende dorp en de versterking ‘Cosaai’ - dit betekent ‘Kom op!’ Bij het doortrekken van de rijst- en korenvelden voor het dorp, werden de blanke troepen aangevallen door de Marrons. Na hevige gevechten moesten de Marrons zich bij gebrek aan loden kogels terugtrekken. De vrouwen en kinderen kwamen in gevaar, waarop een aanvoerder van de Marrons een rij hutten in brand stak. Achter een scherm van rook en vlammen konden de Marrons hun vrouwen en kinderen in veiligheid brengen, terwijl anderen de koloniale troepen met geweervuur bestookten. De Europeanen moesten de aftocht blazen.

Het einde van de slavenhandel

De plantagehouders voelden zich bedreigd door de voortdurende aanvallen van de Marrons. De verdediging hiertegen kostte handenvol geld. De winsten liepen terug en veel eigenaars verkochten hun plantages aan mensen, die buiten Suriname woonden. Dezen stelden het beheer over de plantages in handen van administrateurs, die door hun losbandigheid de plantages snel achteruit deden gaan. Ook in andere delen van Amerika namen de slavenopstanden toe. Tijdens het engelse tussenbewind over Suriname (1804-1816) was Engeland dan ook gedwongen de slavenhandel af te schaffen (1808). Een engels vlooteskader was speciaal uitgerust voor jacht op de illegale slavenschepen.

Vreselijke tonelen vonden plaats op de smokkelschepen als het engelse eskader in zicht was. Om niet op slavensmokkel betrapt te worden, werden de slaven eenvoudigweg in zee gegooid en het smokkelschip voer weg! In Europa laaiden de tegenstellingen intussen hoog op.

Napoleon isoleerde Engeland van het vasteland door suikerbiet te laten verbouwen, waardoor Engeland met grote voorraden onverkoopbare rietsuiker uit de West-Indische Koloniën bleef zitten. Terwijl Suriname aan het eind van de 18de eeuw nog bijna 700 plantages had met suiker als hoofdprodukt, liep dit aantal na 1800 sterk terug.

In 1832 werd Paramaribo opgeschrikt door een hevige brand. De volgende geschiedenis was hieraan voorafgegaan. Twee jonge slaven waren door hun meesters de stad ingestuurd om broodjes te venten. De éne slaaf, Codjo, had 2 1/2 cent te weinig hiervoor ontvangen, de andere, Frederik, had 8 cent verloren. Uit angst voor de wrede straffen, die vaak voor de kleinste vergrijpen werden gegeven, vluchtten zij het bos in bij Paramaribo. Andere gevluchte slaven sloten zich bij hen aan, o.m. Mentor, Present, Tom en Winst. De meesten van hen waren nog geen 20 jaar. Omdat zij als stadsslaven niet gewend waren van de bossen te leven, leden zij honger. Zij ondernamen strooptochten naar de buitenwijken, maar werden opgejaagd. Zij zagen geen andere uitkomst meer dan brand te stichten in een wijk van Paramaribo en van de verwarring gebruik te maken door geld en eten weg te nemen. In enkele uren stond een groot deel van Paramaribo in brand. Na enige dagen werden de daders gepakt. Als straf werden Codjo, Mentor en Present levend verbrand, Winst en Tom gehangen, de overigen gegeseld, en tot levenslange dwangarbeid veroordeeld. Zo oordeelde de justitie, die de plantagehouders bij hun voor geen misdaad uit de weg gaand winstbejag, beschermde!

De afschaffing van de slavernij

In 1833 werd in de engelse kolonieën de slavernij afgeschaft en in 1848 in de franse koloniën. Door de voortdurende strijd van de Marrons, werd dit ook voor de nederlandse kolonialisten in Suriname onafwendbaar. Het werd daarom noodzakelijk de kolonie voor de afschaffing van de slavernij van nieuwe goedkope arbeidskrachten te voorzien. Een eerste poging werd gedaan in 1845 door de Kolonisatie van groningse boeren. Maar de plantagehouders wilden niet dat blanken met hun handen zouden werken op voet van gelijkheid met gekleurden. Het plan werd tegengewerkt. De groningse boeren werden met hun gezinnen op een verlaten plantage in de rimboe gezet. Er stonden slechts enkele hutten met palmblad daken, enkele nog maar half af. Toen zij hun bestemming zagen, begonnen de vrouwen en kinderen te jammeren, de mannen wanhoopten. Binnen enkele maanden stierf de helft van hen door ziekte en gebrek. In 1858 werd een tweede poging ondernomen: 500 kontraktarbeiders werden in China geronseld. Maar de plantagehouders wilden de Chinezen niet huren, zolang men slaven voor niets kon laten zwoegen. Het kontrakt werd daarom buiten de Chinezen om gewijzigd, zodat men hen als slaven kon behandelen. Toen de Chinese kontraktarbeiders in verzet kwamen, werden zij zonder vorm van proces, door de politie met rietslagen bestraft. Maar de ronseling van Chinese kontraktarbeiders werd niet meer herhaald.

Uiteindelijk leidde het verzet van de slaven op de plantages en in de stad en de guerilla vanuit de bossen tot afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863. Slechts 30.000 nazaten waren er over van de 350.000 in Suriname ingevoerde slaven! De kolonialisten deden verwoede pogingen om hun winsten veilig te stellen. Zij wilden arbeiders hebben voor de laagst mogelijke lonen. Daarom stelden zij een periode van Staatstoezicht in van 10 jaar, waarbij de vrijgekomen slaaf verplicht was een arbeidskontrakt te sluiten, tegen een loon, dat buiten hem om werd vastgesteld. En terwijl de vrijgekomen slaaf gedwongen was voor een hongerloon te werken, kreeg de kolonist f 300,- schadeloosstelling per slaaf.

Omdat de plantagehouders bang waren dat de vrije arbeiders na de 10 jaar van Staatstoezicht een beter loon zouden eisen, werden kontraktarbeiders uit Brits-Indië geronseld, zodat er een teveel aan arbeiders ontstond. Hierdoor bleef er voor de slaaf, die net zijn vrijheid had verworven, niets anders over dan het zwaarst mogelijke werk, onder de grootste ontberingen, tegen de laagst mogelijke lonen. De Balata Compagnie haalde gouden winsten aan hen binnen! De plantage-eigenaren verdienden niet minder aan de uit Brits Indië geronselde kontraktarbeiders, die onder de meest erbarmelijke omstandigheden op de plantages moesten werken.

De immigratie van Hindostaanse kontraktarbeiders

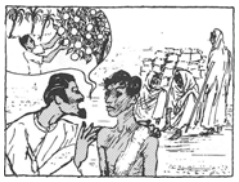

Op 5 juni 1873 kwam de ‘Laila Rookh’ in Suriname aan. Dit was het eerste schip met kontraktarbeiders, die in Brits-Indië geworven waren. Het was de armoede, die hen gedwongen had, hun vaderland te verlaten. De engelse koloniale overheersing had India uitgezogen en hongersnoden gebracht. Toen waren de ronselaars gekomen. Zij hadden de bevolking gelokt met verhalen over een gouden toekomst in Suriname, met voldoende werk en eten. Ook voor de engelse en franse koloniën werden kontraktarbeiders geronseld. En zij, die geen uitkomst meer zagen, trokken mee met de ronselaars naar de hoofddepots voor de emigranten, o.a. in Calcutta. Daar begon de ontgoocheling: het hoofddepot was een volgepropt mensenpakhuis. Vóór het vertrek moest men daar maanden verblijven tot voldoende arbeidskrachten geworven waren. Epidemieën braken uit, mensen stierven. Velen deserteerden. In het hoofddepot werd ook het kontrakt gesloten. De emigrant verplichtte zich hierbij gedurende 5 jaar in Suriname te werken, daarna had hij recht op vrije terugkeer. Het kontrakt was onder ‘Poenale Sanktie’, dit betekent dat wie niet aan zijn arbeidsverplichtingen voldeed, door de rechter tot straf veroordeeld zou worden. Voor het kontrakt werd zelfs geen handgeld gegeven. Degene, die de verantwoording droeg voor de smerige ronselpraktijken, de erbarmelijke toestanden in de depots, de kontrakten onder Poenale Sanktie, was de emigratie-agent, gewoonlijk de nederlandse konsul.

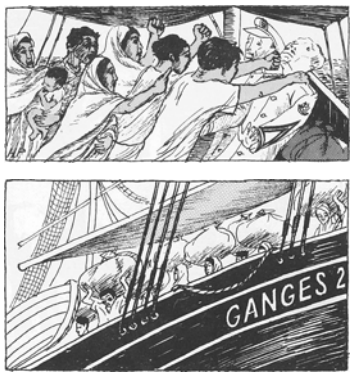

Na maanden wachten werd ingescheept. De overtocht duurde 3 maanden per zeilschip of 5 1/2 tot 8 weken per stoomschip. De mensen waren verzwakt door de ontberingen in de depots. Velen hadden nooit eerder de zee gezien. Al na enkele dagen kwam het schip in ruwe zee in de Golf van Bengalen. Op sommige schepen braken epidemieën uit. De sterfte was hoog. Als de lijken in zee werden geworpen, mochten de emigranten er niet bij om de overledenen de laatste eer te bewijzen, want de scheepsofficieren waren bang voor opstanden. Toch brak verzet los op meerdere schepen. In 1902 laaide op het schip ‘Main’ het verzet zó hoog op, dat de gezagvoerder gedwongen was van koers te veranderen en Port Louis op Mauritius binnen te lopen. Bij aankomst in Suriname werden de kontraktarbeiders weer gedurende 2 à 3 weken in een depot ondergebracht en daarna toegewezen aan de plantages. Wat bleef over van de verwachtingen van een goed bestaan in Suriname? Nadat de emigranten de honger in India ontvlucht waren en veel ontberingen op zee hadden doorstaan, wachtten hen erbarmelijke toestanden op de plantages. Vooral onder de eerste emigranten heerste uitputting. In 1873 stierf 17,25 procent van hen, in 1874 zelfs 18,54 procent.

De strijd van de Hindostaanse kontraktarbeiders

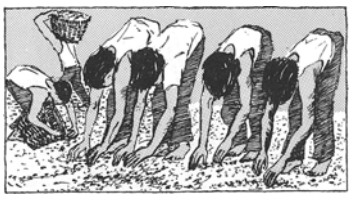

De immigratie van Brits-Indische kontraktarbeiders was in een verdrag tussen Engeland en Nederland vastgelegd, maar de toestand op de plantages in Suriname was zó slecht, dat Engeland in 1876 de immigratie tijdelijk verbood. Een nederlandse regeringskommissie stelde een onderzoek in en meldde: ‘dat de behandeling van de koelies niets te wensen overliet.’ Daarop werd de immigratie heropend. Intussen liet de behandeling van de Hindostaanse kontraktarbeiders alles te wensen over. Het minimum loon voor een volwassen man was 60 ct. voor een werkdagen van 7 uur op het veld of 10 uur in de fabriek.

Voor vrouwen en jongens van 10 tot 15 jaar was dit 40 ct. per dag.

Zij werden in krotten ondergebracht, die op lange rijen (zg. colly-lines) bij de plantagefabriek stonden.

Vaak waren het opgekalefaterde slavenhutten. Zelfs nu, na 100 jaar, zijn er nog plantages, waar de arbeiders in diezelfde hutten uit de slaventijd moeten wonen! Het hele gezin had een vertrek van slechts 2 bij 3 meter. Wat koperen potten en een met lappen bedekte brits waren het enige huisraad. Lijfstraffen, zoals slagen met een zware stok kwamen voor, hoewel dat verboden was. Als de kontraktarbeider de mishandeling aan de overheid doorgaf, kreeg hij nog vergeldingsmaatregelen op de koop toe, zodat hij maar liever zweeg. De ‘Poenale Sanktie’ was het dwangmiddel, dat de mensen tot hardere arbeid moest opjagen. Als de arbeider wegens vermoeidheid of ziekte niet kon werken, dan werd hij vaak ‘wegens desertie’ veroordeeld.

Uitwijken naar de bossen, zoals de slaven vroeger hadden gedaan, was voor de Hindostanen niet mogelijk, omdat zij het leven in het oerwoud niet kenden. Overal brak verzet uit tegen de onderdrukking. Het begon al in 1875, daarna in 1879 op de plantages Alliance en Resolutie. In 1884 op Zoelen, onder leiding van Mathura. Hierbij werden de distriktssekretaris, de gezagvoerder, een brigadier en een marechaussee verwond. In datzelfde jaar brak op Zorg en Hoop onder leiding van Ramjanee een grote opstand uit. Troepen openden het vuur op de immigranten, die slechts met stokken en houwers gewapend waren. 7 arbeiders werden neergeschoten, maar het verzet op de plantage brak weer los in 1891. De politie nam enkele opstandelingen gevangen, maar de arbeiders van verscheidene andere plantages verklaarden zich solidair en sloten zich aan. De koloniale troepen schoten opnieuw 2 arbeiders neer. In hun verbittering liepen de kontraktarbeiders verscheidene plantages af en rukten meer dan 1000 koffieplanten uit. Tenslotte kwam het tot een definitief gevecht. Tegenover de vuurwapens van de koloniale troepen konden de arbeiders met hun stokken en houwers geen stand houden. Maar op andere plantages laaide het verzet op. De planters moesten een verzoek naar Holland sturen om strenge maatregelen tegen de verzetsbeweging onder de hindostaanse immigranten.

Rond negentienhonderd

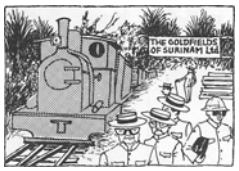

Hoe was het intussen met de ‘vrijheid’ van de vroegere slaven gesteld? Een deel van hen leidde een armoedig bestaan als boer op kleine lapjes grond, ‘kostgrondjes’ genaamd. Zij moesten hiervoor hoge pacht aan de eigenaars of de regering betalen. Voor de vroegere slaven, die immers geen bezit hadden, konden er van de overheid ook geen landbouwvoorzieningen af, integendeel, zij moesten zelfs hoge belasting betalen. Dat leidde in 1886 tot botsingen in Parakreek. Van de opbrengst van de paar ha. grond konden de boeren de belasting niet meer betalen. Zij kregen 6 maanden uitstel, maar konden het daarna nòg niet. Hierop veroordeelde de rechter 600 Parabewoners, die al geen geld hadden voor de belasting, nota bene tot hoge boete! De gouverneur zond troepen om de wanbetalers in de gevangenis te werpen. Maar de Parabewoners hadden zich intussen gewapend om hun recht op een bestaan tot het uiterste te verdedigen. De troepen moeste de aftocht blazen. Tegen dit uitknijpen van de kleine boeren staken de voorzieningen voor het buitenlands bedrijfsleven schril af. Terwijl er voor de boeren zelfs geen wegen waren om hun produkten te vervoeren, werd tussen 1903 en 1912 voor een bedrag van 9 miljoen gulden een spoorlijn aangelegd om het goud, dat in Brownsweg gevonden werd, voor de grote Amerikaanse en Europese maatschappijen te vervoeren. Rond 1908 werd gemiddeld 10 kg goud per week naar Paramaribo vervoerd. Daar deze goudwinning door het dichte oerwoud niet machinaal kon geschieden, moest het stofgoud met de hand ‘gewassen’ worden, om het van de gronddeeltjes te scheiden. Dit zware werk in ongezonde streken, werd tegen een hongerloon van f 1,50 per dag door de kontraktarbeiders gedaan.

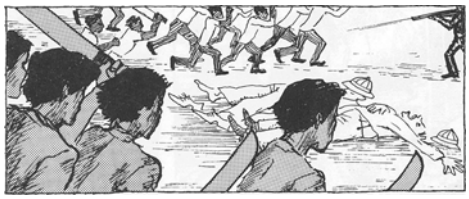

Hoe weinig verschilde deze kontraktarbeid met het werk in de slaventijd! Bij de Balata Compagnie leefden de vrijgekomen slaven in kampen, waarin zij geen vrienden, zelfs hun vrouw niet mochten toelaten. Zonder verlofpas mochten zij het kamp niet verlaten. Het beruchte systeem van verlofpasjes, dat zelfs nu nog van kracht is in Zuid Afrika, werd ook toegepast op de plantages waar de Hindostaanse immigranten werkten. Men kon veroordeeld worden tot gevangenisstraf met openbare tewerkstelling als men de plantage verliet, zonder de vereiste verlofpas. Ondanks deze dwangmaatregelen ging het verzet onverminderd door. In 1902 eisten de Hindostaanse kontraktarbeiders van de plantage Alliance beter loon en betere behandeling. Hun leider Jumpa Raygaroo werd hierop gevangen genomen. In woede eisten de arbeiders vrijlating van hun leider. Hierbij werden de distriktskommissaris en de gezagvoerder gedood. In het nauw gedreven door de voortdurende, moedige strijd van de Hindostaanse kontraktarbeiders voor beter loon en betere levensomstandigheden, werd de planter opnieuw gedwongen om te zien naar nieuwe arbeidskrachten. Men ging nu ronselen in de eigen kolonie: Nederlands-Indië.

De immigratie van Javaanse kontraktarbeiders

Hoe was het mogelijk, dat arbeidskrachten weggelokt konden worden uit het van nature zo rijke Indië? Vanaf de oprichting van de Oost-Indische Compagnie in 1602 was de bevolking uitgeplunderd, met als enig doel: de Europese markt te voorzien van winstgevende tropische Produkten. Tengevolge van dit bewind was het bevolkingsaantal van Indië aan het eind van de 18de eeuw met 1/3 verminderd! In 1824 nam de Nederlandse Handels Mij. de taak van de Compagnie over.

De uitbuiting van de bevolking ging onverminderd voort: hoge belasting werd geheven; goede bouwgrond ontnomen; de bevolking werd gedwongen tot arbeid voor de Nederlandse markt, vaak tegen een loon van slechts enkele guldens per jaar! Vooral op Java steeg de nood.

Men zag geen kans meer om een minimum bestaan op te bouwen.

Het was dan ook geen wonder, dat omstreeks 1900 ruim 300.000 Javanen als kontraktarbeiders elders werk zochten.

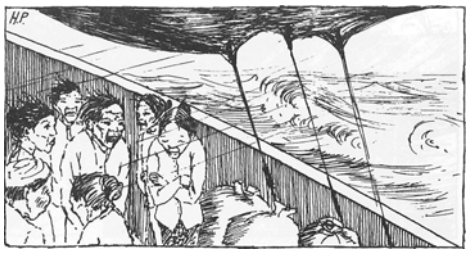

Van deze situatie maakte de Nederlandse Handels Mij. gebruik om kontraktarbeiders te ronselen voor haar bezitting in Suriname: de suikerplantage Mariënburg. In 1890 vertrokken de eerste Javaanse emigranten naar Suriname. Was het handelswaar of waren het mensen, die de Nederlandse Handels Mij. over zee liet vervoeren, als haringen in een ton in het scheepsruim opeengepakt?

De reis duurde 3 1/2 maand. Er was tekort aan voedsel, wat er was, was bedorven. Er waren geen warme kleren. Er braken epidemieën uit. Bij één van de eerste reizen stierven er 48 van de 612 emigranten, 200 waren er ernstig ziek. Zó sprong de Nederlandse Handels Mij. om met de belangen van haar arbeiders. Dezelfde maatschappij is nu opgegaan in de Algemene Bank Nederland, die nauwe betrekkingen onderhoudt met het generaalsbewind in Indonesië.

De strijd op Mariënburg

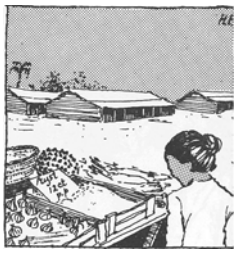

Op de plantage Mariënburg bleek het de Javaanse immigranten, dat er niets uitkwam van de mooie praatjes, waarmee zij naar Suriname gelokt waren. Net als de Hindostaanse kontraktarbeiders, die daar reeds werkten, kwamen zij te wonen in vervallen woonblokken uit de slaventijd. Hierin kreeg ieder gezin (6 tot 10 personen) slechts één kamer toegewezen. Deze krotten werden in 1919 voor bewoning afgekeurd, maar zelfs nu nog moet het merendeel van de gezinnen op Mariënburg in deze 100 jaar oude slavenwoningen leven. Op alle mogelijke manieren werden de immigranten uitgezogen. De lonen waren uiterst laag. Gereedschap om het land te bewerken moesten de arbeiders zelf betalen. De planters waren verplicht rijst te leveren aan de immigranten. Maar terwijl de officiële prijs 8 ct. per pond was, vroegen de planters er maar liefst 12 ct. per pond voor. Het kontrakt duurde 5 jaar, maar vaak werd het recht op terugkeer naar Java verbeurd verklaard, als de arbeider wegens ziekte niet kon werken of als hij de plantage even verliet om familie of vrienden te bezoeken. Ook kreeg hij dwangarbeid voor dergelijke ‘vergrijpen’. Alle beloften van de maatschappij waren vals gebleken.

[V]erbitterd eisten de Hindostaanse en Javaanse kontraktanten beter [lo]on. Maar de direkteur van Mariënburg, die tevens agent van de Nederlandse Handels Mij. was, ging niet op de looneisen in. Hij maakte [z]ich nog meer gehaat, toen hij zich aan de vrouwen van de arbeiders [p]robeerde te vergrijpen. De maat was vol! De direkteur Mavor werd [d]oor de arbeiders gedood (1902). De Procureur Generaal stuurde [h]ierop een detachement militairen en gaf bevel om te schieten: 17 [m]ensen werden gedood en 39 gewond, waarvan er later nog 7 stierven.

Maar het verzet was nog niet gebroken. In 1910 laaide de strijd opnieuw op. De Nederlandse Handels Mij. verkocht de suikerplantage Mariënburg in 1964 aan de Amsterdam Rubber (RCMA) en in 1974 kwam Mariënburg in handen van de Surinaamse regering. Grote winsten zijn binnengehaald over de ruggen van de bevolking. Onverminderd zijn de arbeiders op Mariënburg opgekomen voor hun rechten en hebben zij verbeteringen afgedwongen.

Begin twintigste eeuw

Niet alleen in Suriname kwamen de kontraktarbeiders in opstand tegen de omstandigheden, waaronder zij moesten werken. Ook in India was er groot verzet tegen dit mensonwaardig systeem en in 1922 wist de nationalistische beweging, geleid door Ghandi, de opheffing van de emigratie onder kontraktarbeid af te dwingen. Vanaf 1916 kwamen er al geen Hindostaanse kontraktarbeiders meer in Suriname. Van de 34.000, die er naar Suriname waren geëmigreerd, keerde het grootste deel, na afloop van het 5-jarig kontrakt niet terug naar India. Zij vonden een armoedig bestaan in de kleine landbouw op lapjes grond van slechts enkele hectaren, die zij huurden van de Overheid. Voor de afzet van hun produkten waren ze aangewezen op zeer slechte verbindingen. Langs de spoorlijn, waarlangs de buitenlandse maatschappijen hun goud vervoerden, moesten de kleine boeren vaak 40 km. te voet naast hun osse- of ezelskarren gaan, om hun produkten in de stad te kunnen verkopen.

De plantagehouders hadden intussen behoefte aan goedkope arbeidskrachten. De ingevoerde kontraktanten waren hen te duur. Het Gouvernement en de planters lokten daarom arbeiders door kleine lapjes grond van 1/2 tot 1 ha. in huur of in gebruik uit te geven op zg. vestigingsplaatsen, vlak bij de plantages. De huurders, veelal Javanen en Creolen, waren verplicht enige dagen per week voor stukloon op de plantages te werken. Zij kregen van de planters een voorschot om een woning te bouwen. Hierdoor waren zij met handen en voeten aan de plantage gebonden. Hoe zouden zij hun woning moeten afbetalen?

De tijd, dat zij verplicht waren op de plantage te werken, viel immers gewoonlijk juist op het moment, dat zij hun eigen grondje moesten bewerken. Vrouwen en kinderen moesten dan ook meehelpen om het eigen kleine lapje grond niet te verwaarlozen. Zo hadden de planters met steun van de Overheid een goedkoop arbeidsreservoir. Zelfs nu nog worden op deze manier kleine boeren aan de grote bananenplantages gebonden. Een andere maatregel van de Overheid was gericht op steun aan de groothandel. Hiertoe werden kleine landbouwers aangespoord tot het verbouwen van Stapelprodukten. Zo werden velen van hen geheel afhankelijk gemaakt van de cacaoproduktie. Toen in 1904 de Krullotenziekte uitbrak onder de cacaoplanten, gingen de kleine boeren ten gronde, de eigenaars van de cacaoplantages werden echter schadeloos gesteld.

Bevordering van de grootlandbouw

In de loop van de jaren was het aantal plantages sterk verminderd.

De Overheid deed alles om de grootlandbouw te bevorderen. Terwijl de kleine landbouwers zelfs niet in staat gesteld werden om een minimum bestaan op te bouwen, liepen de subsidies en voorschotten aan de plantagehouders in de miljoenen guldens. Duizenden ha. grond werden hen verstrekt, een cultuurtuin voor landbouwproeven werd voor hen aangelegd. De winsten van de bedrijven verdwenen naar het buitenland en dit, terwijl de planters alles deden, om de lonen van de arbeiders nog meer te drukken. Op de koffieplantages werd de soort voor de planters, dat alle bonen tegelijk rijp waren, waardoor men seizoenarbeiders kon aantrekken, die na het plukken weer ontslagen werden. De produktie van de suiker werd opgevoerd. Het aantal suikerplantages was in 1930 gedaald tot 5, maar de produktie steeg tot bijna het dubbele van wat in de beste tijden daarvoor gehaald werd. Op Mariënburg was een nieuwe fabriek gebouwd, maar de arbeidsomstandigheden werden niet verbeterd.

Na de mislukking met de cacao door de Krullotenziekte probeerde de Overheid de bananenkultuur te bevorderen. Daarvoor gaf zij aan de planters 3000 ha. grond in gebruik. Per ha. werd f 360,- voorschot gegeven. Voor de afzet werd een kontrakt met de United Fruit Company gesloten. Het Gouvernement zou vóór 1 april 1909 de bananen van de 3000 ha., die aangeplant waren, leveren. Als dit niet gebeurde, dan moest zij aan de U.F.C. een boete betalen. Het kontrakt kwam de Overheid duur te staan. De bananen werden aangetast door de Panamaziekte en 2000 ha. aanplant werd vernietigd.

Er gingen geruchten, dat de United Fruit slecht zaad had geleverd.

In ieder geval voerde deze maatschappij uit Afrika nieuw zaad van de Congo-bakove aan en profiteerde zo opnieuw, nu aan de vervanging van de zieke aanplant. Intussen hadden de planters meer dan f 2 mln. schuld. De regering gaf hen kwijtschelding. Ook een andere Amerikaanse maatschappij kreeg door intriges greep op de Surinaamse bodemschatten. Dit was de Alcoa, die in 1915 begon met de exploitatie van het Surinaamse bauxiet.

Bauxiet-Alcoa

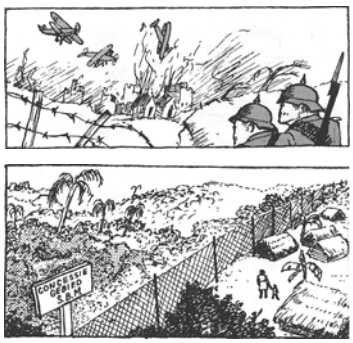

Omstreeks 1900 werd in Suriname bauxiet ontdekt. Dit mineraal kan, na zuivering tot aluinaarde, verwerkt worden tot aluminium. Dankzij aluminium, dat licht is en niet roest, kon de vliegtuigindustrie zich ontwikkelen. Ook in N. Amerika en Europa werd bauxiet gevonden.

Amerika wilde de eigen voorraden sparen. Het haalde deze grondstof daarom goedkoop uit het buitenland en verwerkte het in de Amerikaanse fabrieken tot het dure eindprodukt. Op die manier streek de Amerikaanse aluminiumindustrie de winsten op van het bauxiet uit andere landen en de Aluminium Company of America (ALCOA) had al gauw het monopolie. In 1914 brak de 1e wereldoorlog uit.

Hierdoor kon Amerika geen bauxiet meer uit Frankrijk en Italië halen, maar er viel nu aan aluminium nog meer te verdienen i.v.m. de bouw van oorlogsvliegtuigen. Daarom zocht de ALCOA naar nieuwe gebieden om het bauxiet vandaan te halen. Zij ontdekte, dat het erts in Suriname een hoog aluminiumgehalte heeft. In 1916 richtte de ALCOA daar dan ook een dochtermaatschappij op, ‘de Surinaamse Bauxiet Maatschappij’ (S.B.M.). Voor een schijntje aan belasting en heffingen deed het Gouvernement Surinames rijkste bodemschatten van de hand aan de S.B.M. Een gebied van 123.000 ha. kreeg deze Amerikaanse maatschappij in koncessie voor een periode van 60 jaar, dat is tot 1989.

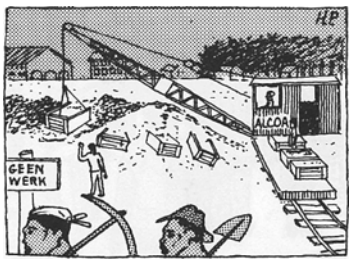

Ook kreeg de ALCOA toestemming om 2 draadloze telegraafstations te vestigen, één in Paramaribo en één in het bauxietdorp Moengo, zodat zij in direkte verbinding kon staan met haar hoofdkantoor in Pittsburg. De onderhoudskosten van deze stations waren echter zó hoog, dat de ALCOA een kans zocht om er zich weer van te ontdoen. Zij vond die mogelijkheid door een voordelige ruil. De ALCOA aasde nl. op het Rorac-gebied, ten zuiden van Paramaribo, dat van een andere bauxiet-maatschappij, de NENIEM was. De ALCOA bood de Surinaamse Overheid één van de draadloze stations 'gratis' aan, op voorwaarde dat de S.B.M. Rorac kreeg en de NENIEM ontbonden werd. Later werd ook het tweede station geruild voor nieuwe concessies. Nu had de ALCOA het bauxiet monopolie in Suriname en Suriname zat opgescheept met 2 waardeloze telegraafstations. Wie mocht denken dat de Surinaamse bevolking enig profijt had van de bauxietrijkdommen van haar eigen bodem, komt bedrogen uit. In de bosnegernederzetting Moengo was intussen al begonnen met de exploitatie. Vanwege het arbeidstekort waren 300 Javaanse immigranten door het Gouvernement 'ter beschikking gesteld.' In de eerste jaren werd het erts met houweel en schop gedolven en in manden op de rug door het oerwoud naar de schepen getorst. Na enkele jaren ging men over op transport per spoor. Er kwamen graafmachines. Met minder arbeiders kon meer geproduceerd worden. Velen van de arbeiders, die met hun gezwoeg het bedrijf van de grond af hadden opgebouwd en die de investeringen voor de kostbare machines hadden mogelijk gemaakt, werden op straat gezet. De winsten vloeiden intussen naar het buitenland.

De wereldkrisis, aktie van de werklozen in Paramaribo

Van 1929-1933 heerste er een wereldkrisis. De grote koncerns hadden nl. in hun jacht op winst, de produktie zó opgevoerd, dat er een grote overproduktie ontstond. Hierdoor kelderden de wereldmarktprijzen. De gevolgen van de krisis werden afgewenteld op de arbeiders door massa-ontslagen. Er waren miljoenen werklozen. Ook Suriname werd meegesleept in de krisis. Koffie- en suikerondernemingen werden gesloten, de balatawinning werd stopgezet, het grootste goudmijnbedrijf opgeheven. In de bauxietmijnen op Moengo werden honderden arbeiders ontslagen, de lonen werden verlaagd, werktijden verkort.

Desondanks begon men vanaf 1930 met de immigratie van honderden Javanen als vrije arbeiders, ter vervanging van de ‘dure’ kontraktarbeiders, die op straat gezet werden. Door het stijgen van de werkloosheid konden de lonen nog meer gedrukt worden. Wie 2 dagen in de week werk had, was te benijden. In de Surinaamse gezinnen heerste nijpend gebrek. Op 17 juli 1931 kwamen de werklozen dan ook in aktie. In een lange stoet trokken zij door Paramaribo.

Zij vormden een komité olv de uit Curaçao verbannen sociaal-demokraat Doedel en overhandigden aan de Gouverneur een reeks voorstellen voor de verbetering van de positie van de kleine landbouwers.

In een toespraak tot de werklozen, zei Doedel nu eerst het resultaat van de aktie af te wachten. Het vertrouwen werd beschaamd. De Gouverneur nam de voorstellen in overweging, maar deed niets.

Integendeel, hij overwoog nieuwe belastingen op het houden van vee en dreigde met een hoge geldboete voor wie zijn inkomstenbelasting niet tijdig betaalde. Het geduld was op! Op 31 oktober stroomden de werklozen opnieuw de straat op. De demonstratie werd met vuurwapens en sabels door de politie beantwoord. Er viel één dode, velen werden gewond. Doedel werd gearresteerd en in het krankzinnigengesticht gestopt, evenals anderen, die in verzet waren gekomen. Als oplossing voor het probleem van de werkloosheid stuurde de regering de ‘lastige elementen’ naar het oerwoud, waar deze stadsmensen goud mochten zoeken in afgewerkte mijnen, of wilde rubber mochten tappen, waarvoor geen markt te vinden was. Zij kwamen nog ellendiger terug, dan zij gegaan waren. In deze situatie bevond zich Suriname, toen in 1933 aan de kade van Paramaribo een menigte van duizenden mensen wachtte op het schip met aan boord hun geliefde landgenoot: Anton de Kom.

De vrijheidsstrijder Anton de Kom

Anton de Kom werd in 1898 in Paramaribo geboren. Als jongen werkte hij bij de Balata-Compagnie. In 1920 vertrok hij naar Nederland.

Door lezingen, gedichten en artikelen gaf hij bekendheid aan de armoede in zijn land en het eeuwenlange verzet van zijn volk. Intussen schreef hij zijn boek: 'WIJ SLAVEN VAN SURINAME'. Vanwege zijn felle aanklacht werd hij uit zijn werk ontslagen. Toen zijn moeder ernstig ziek werd, ging hjj terug naar Suriname, waar hij op 4 jan. 1933 aankwam. De koloniale autoriteiten waren in paniek. Het gerucht werd verspreid, dat De Kom een 'kommunistische opruier' was. Ford Zeelandia werd versterkt en een heel garnizoen werd gemobiliseerd. Men was bang, dat De Kom zijn volk tot een eenheid zou smeden, die opkwam voor haar rechten. Tussen de menigte, die hem aan de kade opwachtte, bevonden zich rechercheurs, die hem dag en nacht volgden. De Kom richtte een adviesbureau op, waar honderden Bosnegers, Hindostanen, Creolen, Javanen en Indianen dagelijks hun problemen aan hem vertelden. Hij leerde hen, dat alleen door organisatie en door eenheid van alle bevolkingsgroepen de strijd voor een menswaardig bestaan tot succes kan leiden. Op 31 jan., toen het erf weer volgestroomd was met mensen die naar De Kom kwamen om advies, verscheen een afdeling politie en gaf bevel het erf te ontruimen.

De Kom werd gearresteerd. Op 4 febr. trokken ongeveer 4000 mensen naar het Parket om zijn vrijlating te eisen. De politie dreigde te schieten, maar de voorste mannen sprongen uit de menigte naar voren en ontblootten de borst met de woorden: 'Hier, schiet maar!'

Hierop zei de procureur-generaal dat De Kom op 7 febr. vrijgelaten zou worden. Een grote menigte ging hem op die dag ophalen. Men gaf te kennen, niet weg te zullen gaan vóór De Kom vrij was. Zonder enige aanleiding openden politie en militairen plotseling het vuur.

Er vielen 2 doden en 22 zwaargewonden. Het beroep op recht was in bloed gesmoord. En terwijl 's avonds de doden werden begraven, kregen de politiebeambten als beloning een bierfuif en een bloemenhulde aangeboden. Omdat er geen enkele grond was voor een aanklacht, werd De Kom op 10 mei vrijgelaten en met zijn gezin op de boot naar Nederland gezet. Daar werd hij bij aankomst door honderden opgewacht en gehuldigd. De Kom voltooide zijn onvergetelijke werk ‘WIJ SLAVEN VAN SURINAME’, dat in 1934, na schrapping van enkele fragmenten op last van de politie, werd uitgegeven. De laatste regel uit zijn boek luidt: ‘Sranang, mijn vaderland. Eenmaal hoop ik U weer te zien. Op de dag waarop alle ellende uit U weggewist zal zijn.’ De Kom heeft die dag niet meer meegemaakt. Hij ging door met artikelen en lezingen over zijn volk. Toen de oorlog uitbrak, streed hij zij aan zij met zijn Nederlandse vrienden tegen het fascisme. Op 7 aug. 1944 werd hij door de Duitsers gearresteerd en naar het koncentratiekamp Neuengamme gedeporteerd, waar hij in 1945 omkwam. Zijn stoffelijke resten zijn in 1960 bijgezet op de erebegraafplaats in Loenen. Zijn gedichten zijn later verschenen in de bundel ‘STRIJDEN GA IK’. Naar zijn voorbeeld wordt de strijd voortgezet ‘tot de dag waarop alle ellende uit Suriname weggewist zal zijn.’

Tijdens en na de Tweede Wereldoorlog

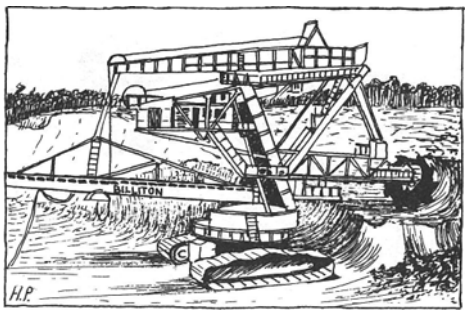

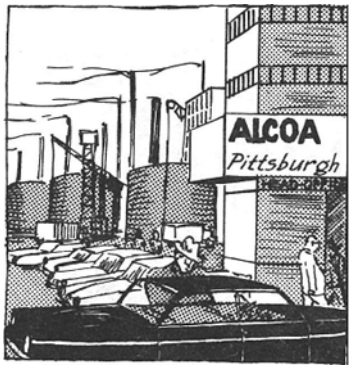

In de 2de wereldoorlog werd Suriname's bauxiet van groot belang voor de Amerikaanse en Europese vliegtuigindustrie. Na Jamaica werd Suriname de grootste bauxietproducent ter wereld. ALCOA ging uitbreiden door exploitatie van het gebied bij Paranam. Er werden zelfs Amerikaanse troepen in Suriname gelegerd om de bauxietvoorraden te beschermen. In 1941 begon ook de Nederlandse maatschappij Billiton met de exploitatie van bauxiet op de plantage Onverdacht.

Suriname's export bestond nu voor 87 procent uit bauxiet. Het was een monokultuur geworden, geheel in buitenlandse handen, 30 procent Billiton, 70 procent ALCOA. Een grove roof van onvervangbare grondstof, waarbij slechts aan 7 procent van de beroepsbevolking werk wordt verschaft. De verwerking van de grondstof vond in Amerika plaats. Van 4 ton bauxiet (waarvan Suriname alleen maar plusminus f 32,- belasting kreeg) werd 1 ton alluminium gemaakt, die f 2000,- opbracht op de wereldmarkt. Zo verdwenen de winsten naar het buitenland, Suriname bleef berooid achter. Door de oorlog waren de koloniale machten in Europa verzwakt. Vele onderdrukte volkeren in Afrika en Azië (waaronder Indonesië in 1949) verwierven door strijd na de oorlog de onafhankelijkheid. Dit kon ook in de koloniën in het Caraibisch gebied gebeuren.

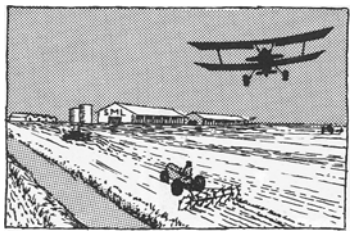

De Nederlandse regering wilde tot alle prijs Suriname en de Antillen als winstgevende grondstoffenleveranciers behouden. Zij gaf hen daarom een beperkte vorm van zelfbestuur, maar deed tegelijkertijd alles, om de belangen van het Nederlandse bedrijfsleven garant te stellen. Vanaf 1946 begon de oprichting van partijen in Suriname. Eén voor katholieke Creolen (PSV) en één voor protestante (NPS), één voor Hindostanen (VHP) en één voor Javanen (KTPI). Op deze manier werden de bevolkingsgroepen gescheiden gehouden, volgens het principe van verdeel en heers. In de twintiger en dertiger jaren waren er al vakbonden, die herhaaldelijk stakingen organiseerden. Vlak na de oorlog leidde de vakbeweging de staking in de bauxietindustrie. Daarna werden er vakcentrales opgericht, die politiek gekoppeld waren aan de partijen: de Progressieve Werknemers Organisatie aan de PSV in 1948, de Moederbond aan de NPS in 1951. In 1949 was de eerste verkiezing voor een Surinaams parlement. Hij werd door de NPS gewonnen. Intussen was door Nederland in 1947 het Welvaartsfonds opgericht, dat onder het mom van ‘ontwikkelingshulp’ geld verschafte ten behoeve van het Nederlands-Amerikaans bedrijfsleven voor onderzoek naar de bodemrijkdommen (o.a. hout), onderzoek naar opwekking van waterkrachtenergie en heropbouw van de grootlandbouw. De houtfabrikant Bruynzeel en de Stichting Machinale Landbouw (SML), die in Wageningen (Suriname) een groot gemechaniseerd rijstbedrijf opzetten, waren de eerste kapers op de kust. Tot dat moment was de rijstproduktie hoofdzakelijk in handen van de kleine landbouwers geweest. Door de konkurrentie van de SML raakten zij echter in de diepste armoede. Dit was het ware karakter van de ‘ontwikkelingshulp’.

Het statuut

Suriname was ook strategisch van belang voor de westerse grote mogendheden. In 1948 was door de V.S. de Organisatie van Amerikaanse Staten (O.A.S.) opgericht om Latijns Amerika onder hun invloed te brengen. In 1953 had de Amerikaanse geheime dienst (CIA) in Suriname's buurland Brits Guyana de door het volk gekozen progressieve regering van Jagan ten val gebracht, omdat Jagan onafhankelijkheid eiste. Bij de z.g. onafhankelijkheid voor Suriname en de Antillen, die in 1954 in het 'Statuut' werd vastgelegd, kregen zij dan ook slechts autonomie voorzover het binnenlandse zaken betrof, maar de defensie en buitenlandse betrekkingen bleven in nederlandse handen. Een Nederlandse troepenmacht, de TRIS, verzorgde de defensie van Suriname. Haar ware bedoeling was de 'arbeidsrust te garanderen voor het buitenlands bedrijfsleven'. Dit blijkt uit het feit, dat de TRIS niet ingreep bij grensgeschillen, maar wel in paraatheid werd gebracht bij de grote stakingen in Suriname vanaf 1969. Op de Antillen werden zelfs nederlandse mariniers ingezet tegen de bevolking, toen die in 1969 in verzet kwamen tegen de ontslagen bij SHELL. Opperbevelhebber van de krijgsmacht werden de Surinaamse en Antilliaanse gouverneurs, deze werden door de koningin benoemd of ontslagen. De koninkrijksregering, waarvan Suriname, de Antillen en Nederland volgens het Statuut deel uitmaakten, bestond uit 13 Nederlandse ministers, 1 Surinaamse en 1 Antilliaanse minister.

De Brokopondo-overeenkomst

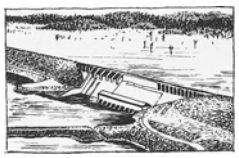

Het Statuut gaf ALCOA zekerheid om haar invloed in Suriname te vergroten. In 1957 werd haar dochtermaatschappij, de SBM, omgezet in de Suralco. In 1958 werd de Brokopondo overeenkomst met de Surinaamse regering gesloten. De Suralco wilde nl. in Suriname het bauxiet tot aluinaarde - en een klein deel daarvan - tot aluminium verwerken. Voor deze verwerking is zeer veel elektriciteit nodig. Er werd een stuwdam bij Afobaka aan de Surinamerivier in het distrikt Brokopondo gebouwd om de waterkrachtenergie te leveren. Een gebied, dat zo groot is als de provincie Utrecht en waarin 21 bosnegerdorpen lagen, werd hiervoor onder water gezet. Volgens de overeenkomst betaalde de Suralco de dam en de installaties. Suriname moest de enorme lasten dragen van het bodem- en waterloopkundig onderzoek, de openlegging van het oerwoud, de aanleg van wegen en de verplaatsing van de bosnegerdorpen. De voordelen voor de Suralco waren groot. De stuwdam zal voor 75 jaar in haar bezit blijven, daarna zijn de bauxietvoorraden ook uitgeput.

Zij kreeg de elektriciteit op deze manier zeer goedkoop, ni. voor slechts 1 ct. per Kw.V. En Suriname? Tot 1970 kreeg zij maar 10 procent van de opgewekte elektriciteit. Zij moest zich diep in de schulden steken om haar aandeel in het Brokopondoprojekt te betalen. Voor de bewoners van de ondergelopen dorpen was het leed niet te overzien. Vele bosnegers wilden het gebied, waarin hun voorouders hun vrijheid hadden bevochten op de slavenhouders, niet verlaten tot het stijgende water van het stuwmeer hen verdreef. Zij werden in z.g. transmigratiedorpen geplaatst, n.b. gebouwd door Bruynzeel.

Niet meer dan barakkenkampen in onvruchtbare gebieden. Bij de bouw van de stuwdam hadden duizenden streekbewoners nog werk gevonden, toen hij klaar was, werden zij ontslagen. Het was niet mogelijk nog aan de kost te komen. Velen verlieten hun dorpen en trokken naar Paramaribo, waar zij in krotten of overvolle opvangcentra een kommervol bestaan leiden.

De stakingen van '69 en '71

De roof van bauxiet, rijst, hout en andere produkten bracht toenemende armoede in Suriname. Meer dan 25 procent van de beroepsbevolking is werkloos, meer dan de helft van de bevolking woont in krotten, de voorzieningen voor onderwijs en medische zorg zijn miserabel. Velen zochten een uitweg naar Nederland. Daar had zich onder de immigranten een militant nationalisme ontwikkeld. Door de Vereniging Ons Suriname te Amsterdam onder leiding van Otto Huiswoud was al in 1954 het Statuut als koloniaal afgewezen en een werkelijke onafhankelijkheid geëist. Uit de in Nederland opgerichte kulturele vereniging Wi Egi Sani was in 1961 in Suriname de Partij Nationalistische Republiek (PNR) onder leiding van Bruma ontstaan.

Binnen de NPS was de macht van haar oprichter Pengel gegroeid.

Hij was voorzitter van de Moederbond en werd in '63 minister-president in de koalitieregering van NPS, VHP en PSV. Tijdens deze regeringsperiode werden, deels via leningen, miljoenen aan ontwikkelingshulp in Suriname gepompt ten behoeve van het buitenlands bedrijfsleven. Maar er was geen geld voor verbetering van de sociale omstandigheden voor de bevolking. Integendeel, de aflossing van de schulden drukte zwaar op het land. De ontevredenheid groeide. De onderwijsbond ging in staking om verbetering van de salarissen af te dwingen, die al sinds 1958 niet meer verhoogd waren. Het overheidspersoneel steunde de eisen van de onderwijzers en leraren. Het konflikt groeide uit. In 1969 brak een massale staking uit. Nederland weigerde uitstel te geven voor de aflossing van schulden, waardoor Pengel de ambtenarensalarissen niet kon betalen. Het kabinet Pengel viel.

Om welke reden had Nederland Pengel laten vallen? In West-Suriname waren nieuwe grote bauxietvoorraden ontdekt. Pengel wilde deze koncessies aan de amerikaanse maatschappij Ormet verlenen. Dit kwam niet overeen met de Nederlandse belangen. In een volgend kabinet, dat in de pas liep met Den Haag, kreeg Suriname wel uitstel van betaling van schulden. Via ontwikkelingshulp had Nederland zijn invloed op de binnenlandse politiek van Suriname doen gelden! De eensgezindheid in de staking leidde tot bundeling van de bonden van de belangrijkste plantages en van Paranam in de vakcentrale C'47 o.l.v. Bruma en tot bundeling van het onderwijs- en overheidspersoneel in de Centrale van Landsdienaren Organisaties (CLO). Nederland moest opnieuw naar middelen uitzien om het groeiend verzet in Suriname en de Antillen te onderdrukken. Het stopte Sf. 1 mln. in de versterking van het politieapparaat. Onder de nieuwe konservatieve regering van Sedney (PNP, een afscheiding van de NPS) en Lachmon (VHP) brak in 1971 opnieuw een algemene staking uit, die begon bij de douaniers, waarna duizenden arbeiders en landbouwers zich aansloten. De vakbonden eisten een ander sociaal-ekonomisch beleid. Suralco, Bruynzeel, Billiton en Wageningen sleepten de bonden voor de rechter.

De Nederlandse handelsfirma Kersten ontsloeg 96 stakers. Het massale verzet gaf de nekslag aan het Statuut: het dwong Nederland reeds enkele maanden na de staking tot voorbereiding van de staatkundige onafhankelijkheid van Suriname.

De staking van '73, de staatkundige onafhankelijkheid

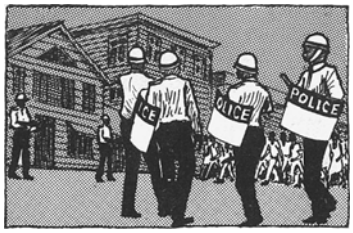

Bij de toekomstige onafhankelijkheid van Suriname, wil Nederland bovenal ervan verzekerd zijn, dat de winsten naar het buitenland blijven vloeien. De regering Sedney-Lachmon was reeds nauw verbonden met de buitenlandse maatschappijen o.a. United Fruit, ITT, Wageningen. Ze zette de poorten nog wijder open voor de Nederlandse en Amerikaanse ondernemingen. Om mogelijke nationalisaties tegen te gaan, werden er bedrijven opgezet (z.g. joint-ventures), waarin buitenlandse maatschappijen samen met de Surinaamse Staat deelnemen. Door deze opzet kan de Surinaamse regering, als deelgenoot in de joint-venture, gedwongen worden op te treden tegen stakers. Ter vervanging van de Nederlandse soldaten werden Surinaamse dienstplichtigen opgeleid door Nederlandse adviseurs om hen tegen het verzet van hun eigen volk te kunnen inzetten.

Nederlandse en later Amerikaanse wapens werden aan Suriname overgedragen. Maar het verzet was niet te onderdrukken. In 1973 brak er een staking uit, die het hele openbare leven lamlegde. De ambtenarencentrale CLO was de stuwende kracht in deze strijd tegen lagelonen en voortdurende prijsstijgingen. Linkse organisaties doorbrake de hetze van de pers door de uitgave van eigen bladen: het CLO-bulletin, de Rode Surinamer en Manifest. Demonstraties van duizenden trokken door Paramaribo. De terreur van de politie was ongekend hevig. Zij schoot de militante vakbondsleider Abaisa neer. Sedney dreigde met de mogelijkheid van Nederlands en zelfs Braziliaans militair ingrijpen. Ondanks de inhouding van de lonen werd de staking, mede door de moedige steun van de vrouwen, maanden volgehouden.

Als resultaat van dit volksverzet viel bij de daarop volgende verkiezing het korrupte kabinet Sedney-Lachmon. Het werd vervangen door de NPK-regering onder Arron, een kombinatie van 4 partijen: de NPS, PNR, PSV en de KTPI. De vakbeweging kreeg een vertegenwoordiging in de Staten. De onafhankelijkheid vóór 1976 kwam als eerste eis op het program van het nieuwe kabinet. De Nederlandse regering wil na de onafhankelijkheid de stroom van Surinaamse immigranten indammen, die als gevolg van de toenemende armoede en uitzichtloosheid naar Nederland vertrokken. Suriname moet sociaal geloosd, maar ekonomisch behouden blijven. Rechtse krachten pogen de onafhankelijkheid te ondermijnen door het scheppen van tegenstellingen tussen Creolen en Hindostanen. Onder de bevolking van Suriname groeit echter de overtuiging, dat er voor een werkelijke bevrijding van armoede en onrecht door gezamenlijke strijd van alle bevolkingsgroepen een einde gemaakt moet worden aan de buitenlandse uitplundering. De overwinning van de volkeren van Vietnam, Guinee Bissao en Cuba zijn daarvan een inspirerend voorbeeld. Naast de vakbeweging zijn nu ook organisaties aan de basis ontstaan. Na 1970 hebben de bewoners van de volkswijken en de plantages volkskomité's opgericht. Het doel is: op te komen voor de plaatselijke belangen, het politiek bewustzijn te vergroten, en de vakbondsstrijd te ondersteunen. In 1974 is het Demokratisch Jongeren Front (DJF) opgericht. Het doel is bestrijding van de jeugdwerkloosheid, gebrek aan rekreatie en de slechte onderwijssituatie. Zij geven het blad ‘de Rode Ster’ uit. De Organisatie van Surinaamse Vrouwen (OSV) richt zich op de speciale problemen van de Surinaamse vrouw. Suriname is op weg om, in een gezamenlijke strijd van de breedste lagen van de bevolking, van de arbeiders, landbouwers, ambtenaren, vrouwen, progressieve intellektuelen, zich te bevrijden van iedere vorm van buitenlandse overheersing. De staatkundige onafhankelijkheid, die na de heftige staking van '73 verworven wordt, is een overwinning in de strijd tegen 300 jaar Nederlands kolonialisme.

[Literatuur]

aanbevolen literatuur:

J.J. Hartsinck, *Beschrijving van Guyana of de wilde kust van Zuid Amerika,* Tielenburg, Amsterdam
Bartolomé de las Casas, *Kort relaas van de verwoesting van de West-Indische landen,* De Arbeiderspers, Amsterdam
P. Kloos, *Het Indianenprobleem van Zuid Amerika,* v. Gorkum, Assen
A. van Dantzig, *Het Nederlands aandeel in de slavenhandel,* Fibula van Dishoek, Bussum
Anton de Kom, *Wij slaven van Suriname,* Contact, Amsterdam
Anton de Kom, *Strijden ga ik,* Stichting tot behoud en stimulatie van de Surinaamse kunst, kultuur en wetenschap, postbus 194 Leiden
C.J.M. de Klerk, *De immigratie der Hindostanen in Suriname,* Urbi et Orbi, Amsterdam
J. Ismael, *De immigratie van Indonesiërs in Suriname,* Luctor et Emergo, Leiden
R.A.J. van Lier, *Samenleving in een grensgebied,* Nijhoff, Leiden
A. van Traa, *Suriname 1900-1940,* van Hoeve, Deventer
De uitbuiting van Suriname, SUN, Nijmegen
E. Paërl, *Klassenstrijd in Suriname,* SUN, Nijmegen
C.J. Kruyer, *Suriname, neokolonie in rijksverband,* Boom, Meppel

brochures:

Imperialisme en klassenstrijd, uitg. SSU, Ver. Ons Suriname, Suriname Comité, postbus 194, Leiden
Jongeren van Suriname, uitg. DJF, postbus 194, Leiden
Suriname van kolonie tot neokolonie, uitg. Suriname Comité, Ilpenstein 24, Landsmeer

voor scholen:

Suriname-onderwijsprojekt, uitg. Suriname Comité, Ilpenstein 24, Landsmeer
Surinameloos, wat Nederlandse schoolboeken verzwijgen en verkleuren, Suriname werkgr. v.h. derde wereld centrum Nijmegen, uitg. NCSV, Woudschoten, Zeist

periodieken:

De Rode Ster, uitg. SSU, Ver. Ons Suriname, postbus 194, Leiden
Suriname Bulletin, uitg. Suriname Comité, postbus 5327, Amsterdam